

בית דין ירושלים

לדיני ממונות ולבירור יוחסין

מקח טעות במיטות שנשברו

תיק ממונות מס' 1248-סח

(מהד' ד תמוז)

נושא הדיון

א' קנה בחנות של ב' ריהוט לחדר שינה שכלל 2 מיטות, 2 מזרונים, 2 שידות וטואלט. המיטות הללו יוצרו בביח"ר, והמוכר היה עליהם סרסור בלבד. לאחר שימוש לא ארוך, נשברו המיטות, והמוכר פנה ליצרן, וזה תיקן אותן. כעבור שימוש נוסף חזרה אחת המיטות ונשברה, והיצרן היה מוכן להוסיף רגלים למיטות ולתקן אותן, אלא שא' תבע החזרת כל הריהוט שקנה למוכר וקבלת כל הכסף ששילם, משום שלטענתו התברר לו שהיצרן מייצר באופן פגום, והראיה מהמיטות. כשהמוכר סירב, תבע אותו א' בביהמ"ש, ובהעדרו של הנתבע פסק ביהמ"ש לחובת הנתבע שישלם לתובע 5.000 ש"ח.

הנתבע בקש לדון בענין עם התובע בבית הדין, וכאן השיב הנתבע שמלכתחילה בקש התובע לקנות את הדגם של המיטות הכי זול, משום שבין כך לא יצא לו להשתמש בהן זמן רב, ומחירן הזול הוא גם משום שעשויים מחומר שאינו חזק, ומכיון שהיצרן מוכן לתקן אותן אינו יכול לטעון מקח טעות. זאת ועוד. גם אם נניח שיש מקח טעות במיטות, הרי במזרונים ובשידות וכו' שלא נמצא בהם פגם, אין כל טעות, מה גם שהוא המשיך להשתמש בהם גם אחרי שהמיטות נשברו, ובכך אבד את טענת מקח טעות. עוד טוען המוכר שמכיון שיש על המיטות אחריות היצרן, על הקונה לפנות ליצרן ולא אליו. על כך משיב הקונה שמכיון שקנה אצלו ולא אצל היצרן, הדין ודברים שלו הוא עם המוכר ולא עם היצרן שאותו הוא אינו מכיר. המוכר מוכן לקבל בחזרה את המיטות ולתת במקומן מיטות מתוצרת עצמית - שהן חזקות יותר - תמורת תוספת כסף, אך הקונה אינו מעונין בכך.

פסק דין של פשרה

כפשרה, יחזיר הקונה את המיטה השבורה למוכר והמוכר יחזיר לו סך מסויים.

(-) אברהם דוב לוי, אב"ד   (-) שמואל יגר   (-) דוד יהושע קניג

השאלות לדיון

- א. מיטה שנמצאו רגליה שבורות ויכול לתקנה ע"י תוספת רגלים, האם המקח בטל.
- ב. מיטה שנשברה כתוצאה משימוש, האם המקח בטל.
- ג. מכר "ריהוט של חדר שינה" במחיר כולל, ונמצא מום באחד הפריטים, האם המקח כולו בטל.
- ד. היה המוכר סרסור מבית החרושת לידי הקונה, ונמצא מום במקח שהמוכר לא ידע ממנו, האם חייב להחזיר לקונה.

תשובה

- א. פסק השו"ע סי' רל"ב סעי' ה עפ"י שו"ת הרא"ש כלל לו סי' ו' שצמוס עובר מנכה לו מן הדמים כדי שיחזור המקח לקדמותו ויקויים המקח, והוסיף הרמ"א שהרי בית מכר לו ועדיין נקרא בית. אבל אם המום בגוף הבית כגון שאמר לו שיש לו כותל שלם ונמצא רעוע אינו יכול לצנות לו כותל שלם, וכל כיוצא בזה. ומקורו מהמרדכי כתובות סי' רל"ב בשם תשובת הר"י מיג"ש סי' נ"א, ושם הוסיף וכתב שאם נמצא הכותל רעוע פנים חדשות באו לכאן והחליפין צטילין כדאמרין סנדל שניטלו שני תריסין מתרסיותיו ותקנו טהור משום פנים חדשות, וכדאמרין אלל רופא וריפא אותה אינה מקודשת, עיי"ש.
- לפי"ז מיטה שנמצאו רגליה שבורות ואפשר לתקנה ע"י תוספת רגלים דומה לסנדל שניטלו שני תריסין מתרסיותיו ותקנו שפנים חדשות באו לכאן, והמקח בטל.
- והעיר הרה"ג ר' נפתלי ל"ב מרמורשטיין שליט"א, מרצני צי דינא רבא דפה, שכיון שהקניה היתה על מיטות מסוג מסויים, ולא על מיטה מסויימת המלויה בחנות, א"כ אף אם נאמר ציטול מקח על המיטה שקבל מחמת מום שנמצא בו, חוזר הדבר לקדמותו שחייב המוכר לספק לו מיטה אחרת מאותו סוג מסויים, וכיון שהפסיקה היתה צדצר המלוי לקנות, הדבר תלוי במחלוקת הסמ"ע והש"ך צסי' רט סעי' ו', וצי"ח בנתה"מ ס"ק כ שהמחלוקת היא אי קנה לגמרי ואין הלוקח יכול לחזור בו, או רק למי שפרע, ואם המוכר ירצה לתת לו מיטה אחרת מאותו סוג, אין הקונה יכול לתבוע את מעותיו בחזרה.
- ב. בתוס' צ"ק קי' צ ד"ה דאדעתא: וא"ת אדם שקנה מחצירו שום דבר ונתקלקל יצטל המקח דאדעתא דהכי לא קנה. וי"ל דהתם לאו צלוקח לחודיה תליא מילתא אלא כמו כן צדעת מוכר, ומוכר אקנה ליה אדעתא דהכי. ובתוס' כתובות מז' צ ד"ה שלא: וא"ת א"כ כל אדם הלוקח פרה מחצירו ונטרפה או מתה אגן סהדי שלא על מנת כן לקחה. וי"ל דהתם אגן סהדי שבאותו ספק היה רוצה ליכנס ואפילו אם אומר

לו אם תיטרף יש לך לקבל הפסד היה לוקחה וכו'. ולא דמי ללוקח חפץ ואירע בו אונס דלא אמרינן דאדעתא דהכי לא קנה ומצטל המקח, דאינו תלוי בדעת הקונה לצדו דהא איכא נמי דעת מקנה שלא היה מקנה לו לדעתו אם לא יפרש.

וכתב בכתה"מ סי' רל ס"ק א דהתוס' לא הקשו כלל במוכר פרה ונטרפה או מתה שיהיה המקח חוזר אפילו אחר שנשתמש וחרש בהפרה, דא ודאי ליתא, דכי קנה הפרה שתחיה לעולם? וע"כ קושית התוס' לא היה רק בקנה הפרה ואח"כ מתה או נטרפה תיכף בעוד שלא היה ראוי להשתמש בה תשמיש שקנה עבורו, כגון שהיתה הפרה מחוייבת להיות ג"כ ברשות המוכר יום או יומיים אחר הקנין עפ"י תנאי שהיה ביניהם, או כיו"צ שלא היה הפרה ראויה להשתמש בה כלל, וצוה הוכרחו התוס' להחילוק שלהם דהיינו כיון שיש דעת שניהם ויש פסידא להמוכר לא אמרינן האומדנא, כמו שכתב המשנה למלך זכיה פ"ו ה"א דבלוקח פרה ונטרפה או מתה שאין מחזיר לו מאומה ודאי איכא קפידא למוכר, לא אמרינן אומדנא דודאי המוכר לא יתראה בזה.

ועיי' שו"ת חמדת שלמה אבהע"ז סי' עב ס"ק יז ושערי ישר ש"ה פי"ח ואבן האזל סנהדרין פ"ז ה"ו ד"ה אך להבין, צביאור דברי התוס'.

ובמחנה אפרים ה"י שכירות סי' ד תירץ קושית התוס' דלוקח פרה ונטרפה שנולדה ריעותא בגוף קנינו, הרי זה נסתחפה שדה הלוקח ומזליה גרם, ולכך לא מלי טעין אדעתא דהכי לא לקחתי, והוכיח כן משו"ת הרא"ש כלל לד דכל היכא דנסתחפה שדהו ליכא טענה למימר אדעתא דהכי לא עשיתי כיון דמזלו גרם. וז"ל שהתוס' שהקשו ולא תירצו כהמחנה אפרים ס"ל דגם כשמזליה גרם, אם יש לו אומדנא דאדעתא דהכי לא קנה שתיטרף הבהמה ברשותו, בטל המקח, לולי זה שאין לבטל המקח מזד אומדנא של הלוקח כיון שמזל המוכר אין אומדנא לבטלו.

ובנידון דידן, גם אם קיימת אומדנא מזל הלוקח שקנה את המיטות ע"מ שיחזיקו בשלמותן לאורך ימים, ואם היה יודע שיצטרו לאחר זמן קצר לא היה קונה, מ"מ המוכר צודאי לא נתכוין לכך, ובאופן כזה כתבו תוס' שאין המקח בטל משום אומדנא, מה גם שלפי המחנ"א עפ"י הרא"ש כיון שנקרעו ברשותו של הלוקח אינו יכול לטעון אדעתא דהכי לא לקחתי כיון שמזלו גרם.

ג. בשו"ע סי' רטז סעי' ה: האומר לחצירו קרקע ודקלים אני מוכר לך, אפילו לא היו לו דקלים אם רצה לקנות לו שני דקלים ה"ז נקנה המקח. וברמ"א שם בשם הרש"ב"ס: וי"א דא"ל קרקע ודקלים אני מוכר לך, אע"פ שיש דקלים בשדה אם יש לו דקלים במקום אחר לריך ליתן לו עוד שני דקלים, ואם אין לו אין לריך לקנות, מיהו הקרקע קנוי לו דשני מכירות הן הקרקע והדקלים. וצ"ח הט"ז דסברת המחבר שהיא סברת הרמב"ם היא כיון שכלל הכל בסך אחד הרי זו מכירה אחת. וכסברא זו כתב גם המ"מ מכירה פכ"ד הי"ג דמי שמכר לחצירו שני דברים בערך אחד ולא פירט לו ערך לכל אחד, ואין לו אלא האחד, מנ"ל שיתחייב הלוקח לקנותו והרי יכול לומר לא הייתי קונה האחד בלא חצירו. ועיי' ערוך השלחן סי' ס"ג

רטז סעי' ה שתמה מנין לאחרונים צדעת הרמב"ם שכל המקח בטל. ובשמ"ק צ"צ סט כתב צ"ס הרא"ה והר"ן שאף הרמב"ם לא כתב כן אלא בקרקע ודקלים לפי שהדקלים לורך הקרקע הם, לפיכך קנין הקרקע תלוי בהם, אבל בשני דברים בעלמא לא אמרינן הכי.

ובנתה"מ ס"י קפז ס"ק ח הוסיף דטעם הרמב"ם הוא דכל שאינו קונה דקלים יכול הלוקח לחזור בו גם מהקרקע לפי שיכול הלוקח לומר במקח שלם אני רואה, אבל הרשב"ם ס"ל דשני מינים לא נתפשט כלל הקנין על מקלט האחר, ע"כ סומך הוא על שומת הבקיאים. וכמחלוקת זו הביא המחנ"א זכיה ס"י א צ"ס מהריב"ל צמי שמכר שדה לחצירו ונמלא מקלטו גזול, שלדעת הנ"י צ"צ המקח קיים בשאר, וכן דעת הרשב"א, אבל לדעת הריב"ז"א והר"ן המקח כולו בטל וועי' ר"ן גיטין פ"ב דאם מכר לו עלין וזרעים צ"א אם לא קני זרעים אף קניית העלין לא נגמרה, ועי' שו"ע אבהע"ז ס"י מא סעי' ג כשקדש כמה נשים בלשון כולכם ואחת מהן אינה ראויה להתקדש לו, מחלוקת הראשונים אם קדושי כולן בטלים. וכתב המחנ"א שלא נחלקו אלא כשהלוקח רואה לקיים המקח לחלוץ לפי חשבון הדמים, דבהא ס"ל לריב"ז"א דכיון שבטלה הקניה במקלט בטלה כולה, אבל כשהלוקח רואה לקיים קנין המקלט בכל הדמים שנתן כו"ע מודים דקנה, דלא גרע ממוכר יפות ונמלאו רעות דקיי"ל בחו"מ ס"י רלג סעי' א שהלוקח יכול לחזור ולא המוכר. ועי' שו"ת רדב"ז ח"ג ס"י תיז מי שקנה כמה חתיכות סחורה ונמלא מוס באחד מהם כל המקח בטל.

ובפת"ש ס"י רלז ס"ק ב הביא צ"ס שו"ת שצות יעקב ח"ג סו"ס קסט דמי שקנה כמה חתיכות בגד במקום אחד ונמלא מוס באיזה מהם, הרשות ביד המוכר לומר החזר לי כולם כיון שבחזקת אחד קנה כולם, וכ"כ בשו"ת עצודת הגרשוני סו"ס כו. אבל במהרשד"ם חו"מ ס"י רס כתב שרק הלוקח יכול לחזור מהמקח. ולהכרעת הדין כתב בשו"מ מהד"צ ח"א ס"י סה שדין מקח שבטל מקלטו אם בטל כולו הוא ספיקא דדינא. ובערוך השלחן ס"י רלז סעי' ט כתב שאם קנה הרבה בהמות או מטלטלין ונמלא מוס באחד מהם, אם הם דברים נפרדים שאין לריכין זה לזה ויש בקל לקנות אחד כזה שנמלא בו המוס, כל המקח קיים לצד אותו שנמלא בו המוס. ובמשפט שלום ס"י קפז סעי' ח כתב דאם כלל מכירת השדה בסך אחד והמוכר ידע שאין הקנין חל על כולו, והלוקח לא ידע, הלוקח יכול לבטל המקח כולו.

ד. ברמב"ם מכירה פט"ז הי"א ושו"ע ס"י רלז סעי' יח: היה המוכר סרסור שלוקח מזה ומוכר לזה ואינו משהה המקח עמו ולא ידע במוס זה, הרי הספסר נשבע היסת שלא ידע במוס זה ויפטר מפני שהיה על הלוקח לצדוק השור בפ"ע ולהחזירו לו קודם שימות ויהיה הספסר מחזירו על הלוקח הראשון, והואיל ולא עשה כן הוא הפסיד על עצמו. וכתב המ"מ שמקורו בסוגית הגמ' צ"מ מצ ב. וכתב באבן האזל שם שכ"כ בספר המקח לרה"ג שער מט וז"ל: כל היכי שנשלם המכר בין המוכר והלוקח ומשך את שלו ואירע בו שום הפסד או שום אונס, ודאי וברור דאותו הפסד אינו אלא על הלוקח אלא"כ יש טעות באותו מקח או כגון שהיה מוס מוסתר דלא היה נראה והיה ראוי אותו חפץ שיפסיד מחמת אותו מוס שנראה ונתגלה יש

מן הדין על המוכר שיחזיר הדמים ללוקח, אח"כ הוא המוכר אדם ספסר והדומה לו שלוקח את החפץ כדי למוכרו מיד ליד ואינו מעבד אותו אללו אלל לוקח מיד ומוכר מיד דכה"ג כיון דאינו ממתין על החפץ עד שיתראה בו מומי איכא למימר דאימר לו נראה לו המוס ולא ידע בו, הלכך ישבע ספסר שהוא המוכר שלא ידע באותו מוס ולא הכיר בו ויפטר מלשלם הדמים ללוקח, כדגרסינן בבב"מ מצ"ב ההוא אפוטרופא וכו'. עכ"ל. והרמ"א בשו"ע שם כתב: ויש חולקין וס"ל דאפילו הסרסור לריך לשלם דאע"ג דהוא נתאנה אין לו להונות אחרים וה"ה בכל כיו"ב, וכן נ"ל עיקר. ע"כ. וכתב באר הגולה שכן דעת רש"י ותוס' והרא"ש. ובפת"ש סי' רכז ס"ק יט הביא בשם שו"ת שבות יעקב ח"ג סי' קסט דאם נז"כ באמונה ואח"כ נמלא מוס במקח, יכול לחזור בו, דלא מלינו בש"ס ופוסקים רק דאין עליו אונאה אבל מוס שהוא מקח טעות חוזר, ועיי"ש עוד בשם כמה אחרונים, ועיי' פס"ד ירושלים כרך ה עמ' ריב.